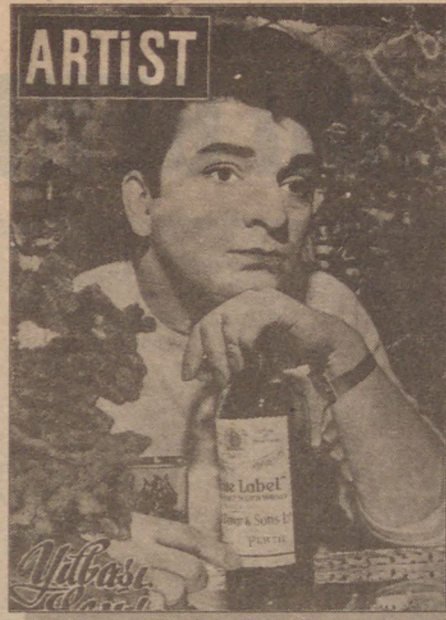

Yıldız

Artist

Genç Sinema

Film

DÜNDEN BUGÜNE SİNEMA DERGİLERİ

Ülkemizde ilk sinema gösterisi, aslen Leh Yahudisi olan **Sigmund Weinberg** tarafından 1896 yılında gerçekleştirilmiştir. Bugüne dek üzerinde yeterince araştırma yapılmamış olan Weinberg, ülkemize yalnız sinemayı sokmakla kalmamış, Batı'daki her yeniliğin tanıtılmasında ve satışında önemli roller oynamıştır. Örneğin Türk halkı, fonograf, gramfon, plak, fotoğraf makinesi gibi günün yeni buluşlarıyla yine Weinberg'in öncülüğü ile tanışma fırsatını bulmuştur. Weinberg'in araştırmacı, meraklı, yeniliğe açık heves ve tutumu **Pathe** firmasının Türkiye mümessilliğini üstlenmesini kaçınılmaz yapmış, böylece sinema bulunışundan çok kısa süre sonra Osmanlı topraklarında boy göstermiştir.

Weinberg sinemayı, Yıldız Sarayı'nda şehzadelere hokkabazlığının yanısıra bir salon eğlencesi olarak kullanan gözbağcı Bertrand'in aksine, yığınlara ulaşabilecek, etkili ve eğlendirici bir etkinlik olarak görmüş ve bu görüşünü ülkemizdeki ilk gösteri Sponeck birahanesinin ardından yerleşik salonlara açarak kanıtlamıştır.

Birahane ve sirk salonlarındaki ilk gösteriler, ardından açılan yerleşik salonlar ve dışardan gelen yabancı filmler sinemanın tanıtılması ve yaygınlaşmasında etkili olunca, bu konuda yayınların ortaya çıkmasını da kaçınılmaz yapmıştır. 1. Dünya Savaşı'nın başlangıç

yılı olan 1914, sinema tarihimiz açısından da birçok öneme sahiptir. İlk Türk filmi olarak bilinen **Fuat Uzkınay**'ın "A-yastafonastaki Rus Abidesi'nin Yıkılışı" bu yılda gerçekleştirildiği gibi, yine ilk Türkçe sinema dergisi **Ferah** da yayın hayatına bu yılda atılmıştır.

1. Dünya Savaşı'na katılmamız yalnızca film yapımını değil, aynı zamanda bu konudaki dergilerin çıkışını da sekteye uğratmıştır. 1914'ten 1923'e kadar salt sinemayı kendisine konu edinen bir dergiye rastlamak mümkün değildir.

Latin harflerini kabul edince sinema dergileri sayısında hissedilir bir artış sağlandı.

Ama, başta 1918-1920 yılları arasında yayımlanan **Temaşa** olmak üzere birçok sanat-edebiyat dergisi sinema konulu yazılara yer vermeye başlamıştır. Özellikle **Temaşa** dergisi **Muhsin Ertuğrul**'un sinemaya ilişkin yazılarını-görüşlerini içermesi açısından önemli bir belge olma özelliğine sahiptir. 1921-22 yılları arasında **Yarın** dergisinde **Cevdet Reşit**'in beş sayı süren "Sinema hakkında notlar", 1922'de **Mustafa Nihat Özön**'ün **Dergah** dergisindeki film tanıtımları daha sonra salt sinema konulu dergilerin çıkışını kolaylaştıran öncü çabalar olmuştur.

1923 ile Latin harflerini kabul edişimize kadarki sürede ise sinema dergile-

rinde hissedilir bir artış yaşanmıştır. Bu dönemde çıkan sinema dergilerinin ortak özelliği ise hemen hemen tümünün Osmanlıca ve Fransızca olarak iki dilde yayımlanıp yine tümünün haftalık bir periyoda sahip olmasıdır. Bu durum da o yıllardaki sinema seyircisinin profilini ortaya koymasının yanısıra, haftalık gibi sıkça yayımlanmaları dolayısıyla da sinemanın güncelliğini ve kitleler tarafından yakından takibe alındığını kanıtlamaktadır.

Nâzım Hikmet'in babası **Hikmet Nâ-**

Bu dönemin dergilerine ait bir diğer belge ise, 1926 yılında Amerikalılar'ın Türkiye'deki sinema ortamına yaptığı bir araştırmada yer almaktadır. Bu araştırmannın yayınlar bölümünde 1926'larda İstanbul'da yayımlanan yerli ve yabancı dergilerin adları verilmektedir. Bunlar: İstanbul'da basılan **Le Couriere du Cinema**, **Cine Review**, Paris'te basılan **Courier du Cinema**, **Mon Cine**, Berlin'de basılan **Der Film**, **L.B.B.** ve Roma'da basılan **La Revista Cinematografica**'dır.

Latin harflerinin kabulü ile 1933 arasında ise sinema dergilerinde gazete (Sinema Gazetesi, Sinematograf Ceridesi) artist (bu adla iki dergi), magazin (İpek Film Magazin) ve daha sonra yaygınlaşmaya başlayarak sinema ile eş değerli bir anlamda kullanılan Holivut adları telaffuz edilmeye başlanmıştır.

Bu dönemin dergileri arasında yer alan en cesaretlisi ise **Telat Mitat**'in yayımlandığı **Artist** dergisidir. Bu derginin 7. sayısında **Ertuğrul Saadetin** tarafından kaleme alınan "Tarih bir tekerrürden ibarettir" başlıklı yazıda başta **Muhsin Ertuğrul** olmak üzere birçok önemli oyuncuya hatırı sayılır eleştiriler yapılmaktadır. Yazar **Ertuğrul**'u **Vahram Papazyan** ile kıyaslamakta ve şunları yazmaktadır. "Ertuğrul **Muhsin**, **Vahram Papazyan**'nın içinde kaybolmuş bir aktördür. Onun kalıp tarafını taklid eder. Sesi taklid, tavırları taklid, solukla-

Yedinci Sanat

rı taklid. Ertuğrul Muhsin, Vahram'ın yalnız bir şeyini taklid etmekte aciz göstermiştir: San'atını. E. Muhsin'in taklid mahareti su götürmez. O, üç günde Rusya'da, altı günde Almanya'da gördüklerini körü körüne taklid eden adamdır. Taklid onda itiyat haline gelmiştir...."

Otuzlu yılların başlarını adı gazete olan ama haftada bir yayınlanan ve çoğunlukla sinemayı magazin çizgisinde izleyen yayın organları kaplamıştır. Buna paralel olarak kimi siyasi gazeteler de haftalık eklerinde sinemaya ağırlık vermişlerdir. Fikret Adil 1930'larda Vakit'in haftalık parasız eklerinde sinemayla ilgili yazılar yayınlarken aynı zamanda tanıtım-eleştirisinin de ilk örneklerini vermiştir. Adil bu yazılarının birinde sancıları günümüze dek süren bir konuya da dikkat çekerek şunları yazmıştır: "Bizde ilk defa olarak sinema yazısı yazan arkadaş Felek'tir. Onun yazıları sinemanın ehemmiyetli bir devreye girdiğine işaret etti. Felek'ten sonra birçok arkadaşlar sinema yazıları yazmaya başladık. Fakat çoğumuz sadece filmle- rin hülasalarını yazmakla iktifa ettik. Hoş bunları da biz yazmıyorduk ya. Sinemacılar el ilanları için hazırladıkları hülasalardan birer kopya verirler ve bunlar ekseriyetle aynen gazete sütunlarına geçirilir, altına "artistler fena değil", "Her zamanki gibi zarif" gibi klişe cümleler ilave edilirdi." Ayrıca Fikret Adil aynı yazıda 1930'larda İstanbul'daki yabancı sinema dergilerine ilişkin bilgiler de vermekte. İstanbul'da haftada yalnızca Fransızca olarak 2100 adet satıldığını belirtmektedir. Bu sayıya Almanca ve İngilizce yayınlanan dergilerin de eklendiğinde 1930'lardaki sinema dergileri-

Gerçek Sinema

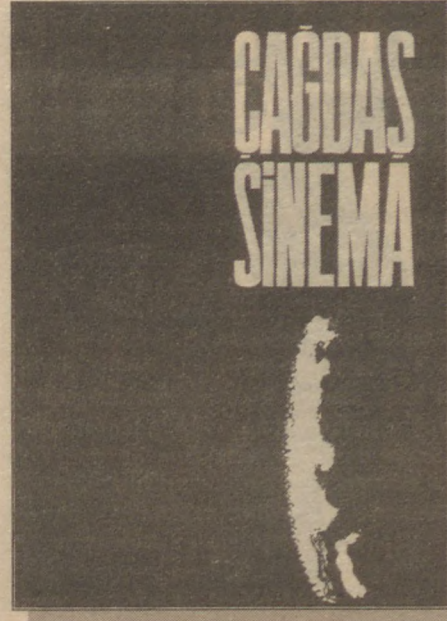
nin tirajı ile 1993'lerdeki sinema dergilerinin satışları arasında pek fark olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Otuzlu yılların ortalarında sinema dergilerinde gerek nicelik ve gerekse nitelik açısından bir patlama yaşanmıştır. Yerli sinemanın eskisine oranla daha fazla film üretmesi, sinema bilgisinin yerleşmesi, sinema salonlarının ve filmlerinin çoğalması karşısında tercihlerini yapmakta güçlük çeken bir seyircinin oluşması sinemayı izlenmenin yanısıra okunulması zorunlu bir hale getirmiştir. Yine bu dönemde İstanbul'un yanısıra Ankara ve İzmir'de de sinema dergileri yayımlanmaya başlamıştır. Sinema dergilerindeki ortak ad ise "sinema"dır. Buna ilave olarak **Projektör**, **Objektif** gibi yeni adlar da ortaya çıkmıştır. Bu

Altmışlı yıllar hem Türk sinemasında hem de sinema dergiciliğinde patlama dönemi oldu.

dönemin en önemli dergisi 1.11.1938'de yayın hayatına atılan ve 1954'e dek yayını sürdürülen **Tahsin Demiray'ın Yıldız** dergisidir. 1950'lere kadar yabancı sinema odaklı ve magazin çizgisinde olan dergi 1950'lerde sinema mecmuası adını alarak yerli sinemaya da eğilmiş ve ilk kez haftanın filmlerine ilişkin ciddi ve kapsamlı eleştirisinin örneklerini vermiştir.

Kırklı yılların sinema literatürüne geçirdiği yenilik ise yıllıklar, sinemaya foto-roman tekniği ile bakan özel sayılar ve film romanları olmuştur. Yıllıklar, çoğunlukla, bir yılın sinema tekinliklerine toplu bakışın yerine o yılın sevilen sanatçılarının gelişi-güzel resimlerinden

Çağdaş Sinema

derlenen bir albüm niteliğine sahiptirler. Özel sayılar ise, bugünün erkek dergilerinin öncülüğünü yaparak erotik resimlerle bezenerek, yıllıklar gibi bir albüm havasını sürdürmeyi amaçlamışlardır.

Ellili yıllarda sinema dergilerine, spor, radyo ve bir de televizyon sözcükleri eklenmiştir. Sinema dergilerinin birçoğu halkın en ucuz eğlencesi ve odak noktası radyo ile birlikte anılmaya başlamış radyo sanatçıları ile sinema sanatçıları aynı dergi içerisinde işlenmiştir. Bu dönemde sinema eğlencenin dışında -ya da yanısıra- bir sanat olarak kabullenilip gündelik basında boy göstermeye başlamıştır. Ayrıca sinema dışında kalan edebiyat-haber-siyasi içerikli dergilerde ciddi sayılabilecek ilk eleştirisinin

tohumları atılmıştır.

Altmışlı yıllar hem Türk sinemasında hem de sinema dergiciliğinde patlama yılları olmuştur. **Türk Sinematek Derneği**'nin kurulması Türk sinemasında yeni tezlerin ve bu tezlere ilişkin ayrıksı filmlerin yapılması, sinemanın seyirci açısından altın yıllarını yaşaması dergicilik alanında da yansımaları bulmuştur. Sinema literatürümüzde ağırlığı ve öncülüğü olan dergilerin hemen hemen tümüne yakını bu dönemde yayın hayatına atılmıştır. **Türk Sinematek Derneği**'nin otuz sayı sürdürdüğü **Yeni Sinema** dünya ve Türk sinemasına ciddi bir şekilde eğildiği gibi, özgün sayılabilecek araştırma-incelemelere de ağırlık vere-

Gelişim Sinema

rek yeni yetişen sinema meraklılarının adeta ders kitabı niteliğine bürünmüştür. Yine aynı kuruluşun Film dergileri de **Sinematek** de gösterilen filmlere ilişkin doyurucu ve ayrıntılı bilgilerle donatılmıştır. Bu açıdan Sinematek'in Yeni Sineması'na alternatif olarak çıkarılan **Türk Film Arşivi'nin Özgür** (sonra Ulusal) **Sinema dergisi** ise çoğunlukla yerli sinema ağırlıklı olmuş, bir yandan arşivin tanıtımını yaparken, öbür yandan da Sinematek camiasının dışladığı Türk sinemacılarına kucak açarak onların bir dergi çatısı altında toplanarak savunmalarını yapmalarına olanak hazırlanmıştır.

Bu dönemin en renkli, heyecanlı ve protestocu dergilerinden biri olan **Genç Sinema** ise başta Yeşilçam düzeni olmak üzere her bir şeyi dışlayan-yadıysyan yapısıyla kelimenin tam anlamıyla sinema literatüründe militan dergiciliğin öncüsü olmuştur. Bir avuç kısa filmci tarafından kendi özverili çalışmalarıyla düzensiz olarak çıkarılan **Genç Sinemacılar** ne var ki bu dergi yoluyla yaptıkları protestolarını pek fazla sürdürmemişler daha sonra eleştirdikleri kurumlarda yer alarak dağılma aşamasına gelmişlerdir. Daha sonra **Genç Sinema**'dan arta kalanların çıkardıkları **Çağdaş Sinema** ise farklı bir dergicilik anlayışını yansıtmaya rağmen pek fazla ömürlü olmamıştır.

Altmışlı yıllar yalnızca her biri sinemayı sanat olarak kabullenen ve ciddi araştırma-incelemelere yer veren ve çoğu kurumlar ve örgütler tarafından finanse edilen dergilerin yanısıra sinema magazin dergiciliğinin iki büyük yanını da sinema literatürümüze kazandırmıştır.

FOTOGRAF SINEMA

DERGİSİ

Fotograf Sinema

Bu dergiler ise ülkemizde yayımlanan en uzun ömürlü sinema magazin dergisi olan **Ses** ile **Artist** dergileridir. Her ikisi de yerli sinemaya ağırlık vermemekle kalmamış, çeşitli yarışmalarla Türk sinemasına birçok değerli oyuncu da armağan etmiştir.

Altmışlı yıllar sinema dergiciliğinde ne denli patlama noktası ise, yetmişli yıllar da o denli duraklama hatta gerileme noktası olmuştur. **Sinematek Derneği**'nin kapanması bu kuruluşun dergilerini de tarihe mal ederken, televizyonun yayınına başlaması da Türk Sinemasının, tarihinin en büyük krizleriyle karşı karşıya kalmasını kaçınılmaz kılmıştır. 1973'lerde **Yeni Sinema**'dan sonra Türk Sinema ortamının en etkin dergilerinden biri olan **Yedinci Sanat** yayın hayatına atılmıştır. Bu derginin çıkmasıyla dergicilik alanında piyasa birdenbire hareketlenmiş, bu dergiye alternatif olarak çoğunlukla genç sinema yazarlarından oluşan bir grup tarafından **Gerçek Sinema** çıkarılmıştır. Her iki dergi de belirli sayılarından sonra sinemanın sınırlarını zorlayarak tırmanış gösteren politik yaşamın sorunlarına yanıt arayan yarı siyasal bir tavra bürünmüşlerdir.

Seksenli yıllar sinema dergiciliği açısından bir arayışın, çoğunlukla istenilen sonuca ulaşamayan cesaretli, iyi niyetli girişimlerin dönemi olmuştur. Bu dönemde ilk kez yayıncılık alanındaki büyük kuruluşlar sinema dergiciliğine el atarak şanslarını denemişlerdir. Gelişim Yayınları ve İletişim Yayınları adeta aynı yıllarda **Gelişim Sinema** ile **Video Sinema** yı çıkarmışlar, o güne dek sinema dergiciliğine en büyük yatırımlar yapmasına karşılık kendileri açısından

ANTRAKT

Antrakt

pek doyurucu sonuçlar alamamışlardır. Her iki dergi de çağdaş dergicilik anlayışıyla kotarılmalarına karşılık büyük kuruluşların tirajla ölçülebilen isteklerine 4 bin rakamında kalarak yanıt vermiyip kapatılmak zorunda kalmışlardır. Yine bu dönemde video sözcüğü sinema dergiciliğinde radyonun yerini almış, bu sözcük kimi zaman sinema dergileriyle birlikte kullanılmasına karşılık zaman zaman da yalnızca kendi piyasasına dönük dergilerin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Türk sineması ise birkaç başarısız deneyimden sonra kendi sorunları ve tanıtımını üstlenen **Film Market** dergisinin çıkmasını sağlamıştır.

Dergicilikte yeni arayışları zorlayan **Ve Sinema Kinema**, ise düzensiz periyodları ile dergisiz kalan sinema ortamında okuruna ulaşmakta zorluk çekmişlerdir. Seksenli yılların sonunda ise dergicilikte yeni bir kıpırdama yaşanmış ilk kez ücretsiz olarak sinemalarda dağıtılan **Sinema Gazetesi** projesi gerçekleştirilmiştir. Yine aynı yıllarda çağdaş dergicilik anlayışı ile kotarılan **Be-yazperde** ise gerek ana dergisi ve gerekse her biri sinemamızın sorunlarına ilişkin özenli ekleriyle Türk sinema dergiciliğine bir hareket getirmesine karşılık uzun ömürlü olmanın üstesinden gelememiştir.

Doksanlı yılların ilk üç yılında ise sinema dergiciliğinde tek isim **Antrakt** olmuştur. İçeriği denli özenli ve çağdaş baskı tekniği ile de dikkati çeken dergi zaman zaman ağırlığını yabancı sinema sektöründen yana koymasına karşılık Türk sinemasının sorunlarıyla olaylarına da yabancı kalmayarak şimdilik okurun istediği dengeyi kıvamında tutmayı başarabilmiştir. ◀

